

IJTIMOIIY TARMOQLARDA RAQAMLI MADANIYAT VA UNING YOSHLAR ONGIGA TA'SIRI

Djurayeva Buvsara Abdumannonovna

Jizzax davlat pedagogika universiteti
Axborot texnologiyalari va tizimlari kafedrası
Pedagogika fanlari falsafa doktori(PhD)

Akbarxonova Umida Akmalxon qiz

Jizzax davlat pedagogika universiteti
Matematika-informatika yo'nalishi talabasi

Payg'amova Muxlisaxon Ibroximjon qizi

Jizzax davlat pedagogika universiteti
Matematika-informatika yo'nalishi talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada ijtimoiy tarmoqlarda shakllanayotgan raqamli madaniyatning yoshlar ongiga ta'siri keng yoritilgan. Raqamli texnologiyalar hayotning barcha sohalariga chuqur kirib borar ekan, yoshlarning tafakkuri, qadriyatları va ijtimoiy xulq-atvori ham yangi raqamli muhit ta'sirida o'zgarib bormoqda. Tadqiqotda raqamli madaniyat tushunchasi, uning ijtimoiy tarmoqlarda namoyon bo'lish shakllari, shuningdek, ijobiy va salbiy ta'sir omillari tahlil qilingan. Shuningdek, yoshlar orasida raqamli savodxonlikni oshirish, axborot xavfsizligi va madaniy immunitetni shakllantirish masalalari bo'yicha ilmiy tavsiyalar ishlab chiqilgan. Maqola natijalari raqamli davrda yoshlar bilan ishlovchi pedagog, psixolog va sotsiologlar uchun amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Raqamli madaniyat, ijtimoiy tarmoqlar, yoshlar ongiga ta'sir, raqamli savodxonlik, axborot xavfsizligi, media madaniyat, internet kommunikatsiyasi, raqamli ijtimoiylashuv.

Аннотация. В этой статье широко освещается влияние цифровой культуры, формирующейся в социальных сетях, на умы молодежи. По мере того, как цифровые технологии проникают во все сферы жизни, мышление, ценности и социальное поведение молодых людей также меняются под влиянием новой цифровой среды. В исследовании проанализировано понятие цифровой культуры, формы ее проявления в социальных сетях, а также факторы положительного и отрицательного влияния. Также разработаны научные рекомендации по вопросам повышения цифровой грамотности, информационной безопасности и формирования культурного иммунитета среди молодежи. Результаты статьи имеют практическое значение для педагогов, психологов и социологов, работающих с молодежью в эпоху цифровых технологий.

Ключевые слова: цифровая культура, социальные сети, влияние на умы молодежи, цифровая грамотность, информационная безопасность, медиа-культура, интернет-коммуникация, цифровая социализация.

Annotation. This article extensively highlights the impact of digital culture emerging on social media on the minds of young people. As digital technologies penetrate into all spheres of life, the thinking, values and social behavior of young people are also changing under the influence of the new digital environment. The study analyzes the concept of digital culture, the forms of its manifestation in social networks, as well as factors of positive and negative influence. Scientific recommendations have also been developed on improving digital literacy, information security, and building cultural immunity among young people. The results of the article are of practical importance for educators, psychologists and sociologists working with young people in the digital age.

Keywords: Digital culture, social networks, influence on the minds of youth, digital literacy, information security, media culture, Internet communication, digital socialization.

Bugungi globallashuv davrida raqamli texnologiyalar inson hayotining barcha jabhalariga chuqur kirib bordi. Internet, sun'iy intellekt, virtual haqiqat va ijtimoiy tarmoqlar orqali shakllanayotgan yangi axborot makoni jamiyatda yangi raqamli madaniyatni yuzaga keltirdi. Ushbu madaniyatning eng faol ishtirokchilari yoshlar hisoblanadi, chunki ular raqamli vositalar bilan o'sib ulg'aygan, ya'ni "digital natives" avlodidir [4].

Ijtimoiy tarmoqlar yoshlar uchun muloqot, o'zini ifoda etish, axborot olish, ijodkorlik va o'rganish maydoniga aylangan. Shu bilan birga, bu muhit ularning ongiga, qadriyatlariga, identitetiga ham bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, kontent iste'moli, vizual madaniyat, algoritmik tavsiyalar va "like" tizimlari orqali yoshlarning fikrlash, his-tuyg'u va o'zini baholash jarayonlari o'zgarishga uchramoqda[1]. Mazkur maqolaning maqsadi, ijtimoiy tarmoqlarda shakllanayotgan raqamli madaniyatning yoshlar ongiga ijobiy va salbiy ta'sir jihatlarini tahlil qilish hamda ularni muvozanatli rivojlantirish yo'llarini aniqlashdan iborat.

Raqamli madaniyat — bu axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda yuzaga kelgan yangi ijtimoiy-madaniy hodisa bo'lib, insonning virtual olamdagi xulq-atvori, muloqoti, qadriyati va identitetini belgilaydi[3].

Ushbu madaniyatning markazida ijtimoiy tarmoqlar turadi. Facebook, Instagram, TikTok, Telegram, X (Twitter) va boshqa platformalar foydalanuvchilarning fikrlash uslubini, axborotga munosabatini, ijtimoiy mavqeini qayta shakllantirmoqda. Yoshlar bu tarmoqlarda nafaqat muloqot qiladilar, balki o'z shaxsiy brendlarini yaratadilar, omma bilan o'z g'oyalarini baham ko'radilar va o'zlarini boshqalar bilan taqqoslaydilar[5].

Biroq, raqamli madaniyatning bunday dinamik rivoji yoshlar ongiga ikki tomonlama ta'sir ko'rsatadi. Bir tomondan, u ta'limiy, kommunikativ, ijodiy imkoniyatlarni kengaytirsam, ikkinchi tomondan psixologik bosim, o'ziga ishonchsizlik, axborot ortig'i kabi muammolarni keltirib chiqaradi[3].

So'nggi yillarda o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yoshlar orasida ijtimoiy tarmoqlarga bo'lgan qaramlik kuchaymoqda. Nabibullaeva o'z tadqiqotida ijtimoiy tarmoqlardan haddan tashqari foydalanish yoshlar orasida ruhiy charchoq, stress, depressiya va o'zini past baholash holatlarini kuchaytirishini ta'kidlaydi. Shu

bilan birga, "body image" muammolari ham virtual makonda kuchaymoqda, bu esa o'z tanasiga nisbatan salbiy qarashlarni shakllantiradi[9].

Boshqa tomondan, raqamli madaniyat ijtimoiylashuv jarayonida ijobiy rol ham o'ynaydi. Ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning ijtimoiy faolligini, kommunikativ kompetensiyasini va fuqarolik ongini rivojlantiradi. Ayniqsa, onlayn hamjamiyatlar yoshlar uchun yangi o'rganish va o'zini namoyon etish imkoniyatini beradi[2]. Shuningdek, Kenesova raqamli fuqarolik (digital citizenship) tushunchasini ilgari surar ekan, ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning siyosiy faolligi, tanqidiy fikrlash qobiliyati va fuqarolik ongiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi. Shu bilan birga, kontent algoritmlarining tarafdashligi, manipulyativ reklama va ma'lumotlarning ishonchliligi masalalari yoshlarni axborot xurujlariga nisbatan himoyasiz holatga keltiradi[10].

Raqamli madaniyatning ijobiy va salbiy jihatlari. Raqamli madaniyat yoshlarning dunyoqarashini kengaytiradi, ularga global axborot oqimiga qo'shilish imkonini beradi. U ijodkorlik, tanqidiy fikrlash va axborot savodxonligini oshiradi. Yoshlar endilikda ta'limiy resurslardan mustaqil foydalanib, yangi bilimlarni onlayn muhitda o'zlashtira oladi[7].

Ammo raqamli madaniyatning salbiy jihatlari ham mavjud. Khasanova va Abduazizova tadqiqotlarida ijtimoiy tarmoqlardan haddan tashqari foydalanish natijasida muloqot madaniyati pasaygani, til ifodalarining qisqarib borayotgani, emotsional so'zlar o'rnini emoji va memlar egallayotganini qayd etishadi. Bu holat til madaniyatiga va tafakkur aniqligiga bevosita ta'sir qiladi[6].

Narvekar esa ijtimoiy tarmoqlarda vizual kontent (rasm, video, reklama) orqali madaniy qadriyatlarning transformatsiyasi ro'y berayotganini ko'rsatadi. Natijada, yoshlar orasida estetik me'yorlar o'zgarib, g'arbona madaniy andozalar mahalliy qadriyatlarga ustunlik qilmoqda[11].

Ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning tafakkuri, xulq-atvori va qadriyatlariga kuchli ta'sir ko'rsatayotgani sababli, bu sohada raqamli madaniyatni ongli shakllantirish zarur. Avvalo, o'quvchi va talabalarda media savodxonlikni oshirish, axborot filtrlash ko'nikmalarini rivojlantirish, raqamli etikani o'rgatish muhim[8].

Ota-onalar va pedagoglar yoshlarning onlayn faoliyatini nazorat qilishdan ko'ra, ularni ongli foydalanishga o'rgatishlari lozim. Ta'lim tizimida "Raqamli madaniyat asoslari" yoki "Media savodxonlik" kabi fanlarni joriy etish yoshlarning ijtimoiy tarmoqlarga nisbatan tanqidiy munosabatini shakllantiradi[1].

Shuningdek, hukumat va platformalar hamkorligida yoshlarni himoya qiluvchi algoritmik mexanizmlar — yoshga mos kontent filtrlari, ruhiy salomatlikni qo'llovchi dasturlar va vaqt monitoringi tizimlarini joriy etish maqsadga muvofiq.

Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy tarmoqlar bugungi yoshlar uchun shunchaki muloqot vositasi emas, balki ularning dunyoqarashi, qadriyatlari va shaxsiy identitetini shakllantiruvchi kuchli madaniy maydondir. Raqamli madaniyat yoshlarni global axborot makoniga qo'shadi, biroq ularning ruhiy va ijtimoiy barqarorligini ta'minlash uchun ilmiy asoslangan yondashuv zarur. Ongli, axborot savodli va madaniy jihatdan mas'ul foydalanuvchilarni tarbiyalash — zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Shu bois, raqamli

madaniyatni ijobiy yo'nalishda shakllantirish jamiyatning kelajak taraqqiyotini belgilovchi omilga aylanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. Djurayeva B.A. (2023). Analysis of the foreign and domestic experience of media pedagogy and media psychology as a modern pedagogical process. Best journal of innovation in science, research and development. Issn: 2835-3579. Impact Factor: 9.1. Volume: 02 Issue: 10|2023. www.bjisrd.com. 143-145 P.
2. Djurayeva B.A. (2023). Mediapedagogikada raqamli texnologiyalar asosida ta'lim sifatini oshirish omillari. Analytical Journal of Education and Development. ISSN: 2181-2624. Impact Factor: 8.1. Volume: 03 Issue: 10| oct-2023. www.sciencebox.uz. 207-211
3. Djurayeva B.A. Abdug'aniyeva M. (2024). Mediapsixologiya ta'lim sohasidagi zamonaviy pedagogik jarayonning mazmun va mohiyati. "Zamonaviy uzluksiz ta'lim: innovatsiya va istiqbollar" mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari, – Toshkent: "METHODIST NASHRIYOTI", 2024. 233-235 b.
4. Fayzullaeva, N. S. (2024). Features of the socialization of youth in the context of digital culture. Eurasian Journal of Research, Development and Innovation, 37, 15–23. <https://geniusjournals.org/index.php/ejrdd/article/view/6400>
5. Ibragimova, X., & Xamidov, N. (2025). The influence of social media on youth: A linguistic and sociocultural perspective. Modern Education and Development, 27(5), 196–198. <https://scientific-jl.com/mod/article/view/19473>
6. Khasanova, M. I., & Abduazizova, M. A. (2025). The impact of social media on student communication skills. Research Focus International Scientific Journal, 4(Special Issue 1), 175–176. <https://refocus.uz/index.php/1/article/view/1422>
7. Mamajonova, N., Muhammadzokirova, M., Khasanova, S., & Ergasheva, M. (2024). Is Generation Z in Uzbekistan negatively affected by social media? Modern Education and Development, 12(4), 162–172. <https://scientific-jl.org/mod/article/view/1394>
8. Sadullayeva, D. A. (2025). The impact of social media on the mental health of youth today. International Journal of Artificial Intelligence. <https://www.academicpublishers.org/journals/index.php/ijai/article/view/2594>
9. Nabibullaeva, K. Z. (2023). Social media addiction in youth: Problematic teenage overuse and body image issues. Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan, 1(8), 368–374.
10. Kenesov, A. (2024). Digital citizenship in the 21st century: Analyzing the impact of social media on youth political activism and civic engagement. Eurasian Science Review. <https://eurasia-science.org/index.php/pub/article/view/53>
11. Narvekar, I. (2025). Impact of social media on the cultural perception of youth. The Voice of Creative Research, 7(2), 39–45.